

ÚSTAV CHEMICKÉ TECHNOLOGIE RESTAUROVÁNÍ PAMÁTEK VYSOKÉ ŠKOLY CHEMICKO-TECHNOLOGICKÉ V PRAZE

Historie

Samostatné pracoviště zabývající se technologickými problémy konzervace, restaurování a obnovy památek vzniklo na Vysoké škole chemicko-technologické rozhodnutím rektora v lednu 1974 jako Laboratoř výzkumu příčin stárnutí uměleckých děl a metod jejich konzervace. Zřízení tohoto pracoviště souviselo se smlouvou o „spolupráci při hledání příčin stárnutí uměleckých děl a zároveň i optimálních způsobů jejich konzervace“ uzavřenou mezi Vysokou školou chemicko-technologickou v Praze (VŠCHT) a Akademií výtvarných umění v Praze (AVU). Vedením pracoviště byl pověřen *doc. Ing. Jiří Zelinger, DrSc.* a s ním zde pracovalo dalších pět pracovníků. Brzy byl oficiální název nového pracoviště zkrácen na Laboratoř chemie restaurování uměleckých děl. Po roce 1989, při reorganizaci kateder školy a přeměně na ústav, se z odborného pracoviště stalo pracoviště vědecko-pedagogické – Ústav chemické technologie restaurování památek a pod tímto názvem existuje na Fakultě chemické technologie dodnes.

Odborné technologické pracoviště se zaměřením na ochranu a obnovu památek v naší republice v době vzniku Laboratoře neexistovalo a je dodnes ojedinělé nejen u nás, ale i v zahraničí. Výhodou existence výzkumné laboratoře i pedagogického pracoviště vychovávajícího specialisty – technology pro oblast obnovy a konzervace památek právě na Vysoké škole chemicko-technologické je možnost využívání jejího kvalitního instrumentálního vybavení i zázemí specialistů z různých oblastí chemické technologie – kovů, keramiky a dalších silikátových materiálů, a v neposlední řadě i polymerů – přírodních i syntetických.

Plánovaná spolupráce s vysokou výtvarnou školou, resp. s jejím restaurátorským oddělením, postupně poněkud ochladla, rozvoj pracoviště to však neovlivnilo. Výzkumná práce se v prvních letech soustředila na shromažďování a objektivní zhodnocení základních informací o vlivu struktury na vlastnosti materiálů vyskytujících se v památkových objektech či před-

mětech a o příčinách koroze i možnostech konzervace a ochrany těchto látek. Od počátečního zaměření na aplikaci polymerů pro tento účel se postupně pozornost přenášela i do dalších oblastí – především na silikátovou chemii.

V průběhu doby zde byla řešena řada zajímavých úkolů, v 70. letech např. vývoj fasádních nátěrových hmot vhodných pro památkové objekty včetně poloproduktů výroby a konkrétní aplikace na fasády historických budov. Dodnes, po více jak 25 letech, některé z těchto fasád existují a plní svoji estetickou i ochrannou funkci. Počátkem 80. let zde probíhal výzkum možností modifikace rezonančního dřeva pro výrobu strunných nástrojů či výzkum laků používaných pro konečnou úpravu povrchu houslí. Byla zde modifikována a zkoušena metoda impregnace porézních materiálů za sníženého tlaku s využitím plastové fólie, kterou je možno „zvládnout“ i na skromně vybavených pracovištích v muzeích i u soukromých restaurátorů. Rozšíření tohoto postupu mezi restaurátory a konzervátory je dokladem její dobře zvládnutelné aplikace.

Postupně se rozvíjela spolupráce pracoviště s různými institucemi zabývajícími se ochranou a obnovou památek – se Státním ústavem památkové péče a ochrany přírody (nyní Národní památkový ústav), s regionálními památkovými ústavmi, s muzei, galeriemi i se soukromými restaurátory či dalšími organizacemi a sdruženími, jejichž činnost je zaměřena do této oblasti (např. Společnost pro technologie ochrany památek STOP). V roce 2001 byla uzavřena smlouva o spolupráci v oblasti technologie ochrany a konzervace památek mezi Správou Pražského hradu a Vysokou školou chemicko-technologickou v Praze, jejímž koordinátorem je Ústav chemické technologie restaurování památek.

Postupem času vznikaly kontakty i se zahraničními institucemi, s činností orientovanou na konzervaci a obnovu památek, jako jsou Instytut Konserwatorstwa i Zabytkoznawstwa při Univerzitě N. Koperníka v To-

runi, The Getty Conservation Institute v Los Angeles, Universität für Angewandte Kunst ve Vídni apod.

Poslední dobou se pracovníci ústavu soustředí především na rozsáhlejší projekty, zahrnující přírodovědný průzkum stavu objektů a návrh kroků směřujících k potlačení korozních vlivů a odstranění jejich účinků. Dlouhodobě se podílejí na sledování a vyhodnocování stavu soch *Matyáše Bernarda Brauna* v Betlému u Kuksu, provádějí průzkum stavu komplexu Lorety v Rumburku, zpracovávali návrh a prakticky provádějí zpevnění dřevěných soch ze Staroměstské radnice v Praze, konzultovali technologické postupy obnovy Toskánského paláce v Praze, sousoší Vidění sv. Luidgardy z Karlova mostu, kamenného barokního sloupu v Kutné Hoře a řady dalších významných uměleckých či stavebních památek. Samostatnou kapitolou byla pomoc při sledování stavu a zpracování návrhů ošetření objektů zasažených vodou při záplavách v roce 2002 (např. Staronová synagoga v Praze).

Ústav chemické technologie restaurování památek VŠCHT v Praze se snaží pomáhat i při zvyšování úrovně technologických znalostí mezi pracovníky památkové péče. Pracovníci ústavu se pravidelně zúčastňují např. odborných seminářů, které pořádá již zmíněná Společnost pro technologie ochrany památek. V loňském roce uspořádal ústav ve spolupráci se Státním ústředním archivem v Praze mezinárodní studentskou konferenci „Conservation and Preservation of Culture Heritage“. Navázal tak na dřívější studentské konference, které se konaly v roce 2002 v Krnově (organizátorem byla Slezská univerzita v Opavě) a v předěšlých letech v Litomyšli (pořadatelem byli kolegové z Institutu restaurování a konzervačních technik Litomyšl, o.p.s.). Hlavní myšlenkou při pořádání těchto konferencí je zprostředkovat setkání a odbornou komunikaci studentů a mladých pracovníků z oborů souvisejících s restaurováním a ochranou památek nejen z České republiky, ale i z dalších evropských zemí. Na konferenci v Praze se sešlo více než 70 účastníků – restaurátorů, konzervátorů a technologů, ale i architektů a historiků. Účastníky konference byli zástupci převážně škol a památkových institucí z České a Slovenské republiky, z Anglie, Řecka, Itálie, Německa, Polska a Francie.

Přednášky konference byly řazeny do sekcí podle témat:

- Restaurování a ochrana archivních dokumentů

- Restaurování a ochrana stavebních památek
- Preventivní konzervace při ochraně kulturního dědictví
- Restaurování konkrétních předmětů
- Prezentace firem z oboru

Jak již bylo řečeno, Ústav chemické technologie restaurování památek je rovněž pedagogickým pracovištěm. Za dobu jeho existence zde studovalo či obhajovalo diplomovou práci téměř 90 posluchačů denního nebo distančního magisterského studia a disertační práce zde dokončilo 8 studentů doktorského studia.

Absolventi zaměření Technologie obnovy a konzervace památek získávají kvalifikaci technologů a tomu je přizpůsobena i skladba předmětů. V materiálově zaměřených předmětech se seznamují se vztahy mezi strukturou a vlastnostmi základních materiálů památkových objektů – organických (dřevo, papír, pergamen, organická pojiva atd.) i anorganických (kámen, stavební hmoty, kov, sklo a keramika). Získávají rovněž znalosti technologické a znalosti v oblasti analytické chemie (spojené s metodami a postupy průzkumu památkových objektů). Vedle uvedených ryze technických a technologických předmětů absolvuji i dějiny výtvarného umění a vybrané kapitoly z vývoje architektury (v tomto případě ve spolupráci s Fakultou architektury ČVUT v Praze). Teoretické studium je doplněno laboratorními cvičeními a odbornou praxí v muzeích, archivech, ve spolupráci se soukromými restaurátory, ve výrobních podnicích s produkcí zaměřenou na ochranu památek apod.

Během specializační části studia zpracovávají studenti samostatný projekt, jehož cílem je na základě provedeného přírodovědného průzkumu posoudit stav konkrétního historického objektu (movitého nebo nemovitého), pokusit se určit příčiny a rozsah poškození a navrhnout materiály a postupy obnovy, konzervace, sanace apod. Tento projekt je zpracován v písemné formě i ve formě vhodné k veřejné prezentaci pracovníkům ústavu.

O vybrané specializační předměty, včetně laboratorní a projektu, projevují v posledních letech zájem i zahraniční studenti – především z Francie. Zpravidla nenavštěvují přednášky, ale volí formu konzultačního studia doporučené odborné literatury a zúčastňují se laboratorních cvičení.

V současné době připravujeme spolu s Ústavem kovových materiálů a korozního inženýrství a ve spolupráci s některými vyššími odbornými školami společný nový bakalářský čtyřletý studijní program, zaměřený na restaurování a konzervování kovů, textilu, skla, keramiky apod. – obecně děl uměleckého řemesla. Absolventi studiem tohoto programu získají nejen potřebné technologické znalosti, ale vedle uměnovědných předmětů absolvují dostatečné množství praktických – „řemeslných“ cvičení, což jim umožní pracovat jako praktiční konzervátoři či restaurátoři děl užitého umění. Zároveň je připravován i tříletý technologický bakalářský studijní obor se zúženým rozsahem základních chemických předmětů. Předpokládáme, že by jej mohli jako doplněk jiného (např. uměleckého vzdělání) využít zájemci o rozšíření technologických znalostí v oboru péče o památky, kteří nezamýšlejí pokračovat v dalším magisterském studiu chemických oborů.

S absolventy ústavu je možno se v současné době setkat na technologických pracovištích ústředních institucí (Národní památkový úřad, Akademie vý-

tvárných umění v Praze, Národní muzeum, Národní galerie, Státní ústřední archiv), v dalších muzeích, galeriích a archivech, i ve firmách vyrábějících prostředky určené pro obnovu památek. Někteří z nich pracují i jako samostatní konzultanti technologických otázek spojených s péčí o památkové objekty.

Zájem odborné veřejnosti o výsledky práce ústavu i potřeba technologických informací v této oblasti, stejně jako nabídky míst pro absolventy ukazují, že existence obdobného pracoviště je stále velice aktuální.

Kontaktní adresa:

Doc. Ing. Petr Kotlík, CSc., vedoucí
Ústav chemické technologie restaurování památek
Vysoké školy chemicko-technologické v Praze
Technická 5
166 28 Praha 6 - Dejvice
Tel.: 224 353 800
Fax: 223 114 050
E-mail: petr.kotlik@vscht.cz

Laboratoř